

Asia: VN/621/2022

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

Lausunto: Hallituksen esitys laiksi jätelain muuttamisesta

32 a § Yhdyskuntajätehuollon järjestäminen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen yhteydessä

Elinkeinoelämän Keskusliitto (EK) kiittää mahdollisuudesta lausua ehdo-tuksista, mutta kritisoi esitysluonnoksen lyhyttä, keskelle yleistä kesä-lomakautta ajoitettua lausuntoaika. Asian merkitys ja sääntelyehdotuk-sen vaikutusten laajuus huomioon ottaen lausuntomenettelyä ei voida pitää hyvän hallinnon mukaisena.

Jätelakia koskevalla muutosesityksellä ehdotetaan muutettavaksi jätelakia siten, että laissa säädettäisiin uusi siirtymäaika yhdyskuntajätehuollon järjestämiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen yhteydessä ja muutettaisiin lain sidosyksikkösääntelyä.

Esitetty kolmen vuoden siirtymäaika hyvinvointialueiden jätehuollon järjestämiseksi lain edellyttämällä tavalla on huomattavan ylimitoitettu ja tarpeeton. Hyvinvointialueiden sote-palvelujen jätehuoltovastuuta koskeva jätelain muutos on annettu jo vuonna 2018. Hyvinvointialueiden jätehuolto tulee järjestää tehokkaana kokonaisuutena, etenkin, kun palvelut tuotetaan verovaroin. Esitetyllä siirtymäajalla tultaisiin käytännössä vesittämään vuoden 2018 lakimuutoksen tarkoitus ja samalla aiheutettaisiin tarpeettomasti tilanne, jossa jätehuollon järjestelyt monimutkaistuvat ja aiheuttavat sote-toimijoille lisäkustannuksia jätehuoltovastuun jakautuessa.

Hyväksyttävänä siirtymäaikana EK:n näkemyksen mukaan voidaan pitää korkeintaan vuoden siirtymäaika hyvinvointialueiden järjestelyiden varmistamiseksi. Kilpailutukseen tulee luonnollisesti voida edetä myös tätä nopeammassa aikataulussa.

Esityksestä tulee lisäksi poistaa jätelain 32 §:stä (Kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto) tehdyt tulkinnat, jotka koskevat toimitilojen vuokraamista ja asumispalveluita. EK on osallistunut vuonna 2015 Jätelakioppaan valmisteluun, eikä ko. oppaassa ole vastaavia tulkintoja. Tulkintoja ei ole käsitelty kattavasti, perustelut ovat puutteellisia, eikä tehtyjen tulkintojen vaikutuksia ole arvioitu lakiesityksessä. EK:n käsityksen mukaan tulkinnat ovat myös virheellisiä. Toimitilavuokraaminen ei ole kunnan hallinto- ja palvelutoimintaa miltään osin.

Vastuunjaon selkeyden ja tehokkaiden ratkaisujen varmistamiseksi jätehuolto on voitava kilpailuttaa kokonaisuutena, minkä luonnoksessa tehdyt erheelliset tulkinnat estäisivät.

Esityksestä tulee poistaa seuraavat kohdat:

- ”Siirtymäsäännös ei vaikuttaisi kunnan vastuuseen järjestää asumisessa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuolto. Jos hyvinvointialue järjestää sote- ja pelastustoimen kiinteistöillä asumispalveluita, kunta järjestää niissä syntyvän jätteen jätehuollon edelleen jätelain 32 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla.”
- ”toimitilojen vuokraamisen voidaan tulkita olevan kunnalle jätelain 32 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua kunnan hallinto- ja palvelutoimintaa tuon siirtymäajan

145 a § Sidos- ja hankintayksiköitä koskevat erityiset säännökset

Jätehuollon toimialalla julkinen sektori kilpailee samoilla markkinoilla yksityisten yritysten kanssa. Kilpailuneutraliteettiongelmia syntyy, koska julkisen toimijan rooli perustuu lakisääteisen tehtävän turvaamaan liike-vaihtoon. EK:n teettämässä selvityksissä tunnistettu ongelma on, että julkisen sektorin toimijat noudattavat kilpailuneutraliteettisääntelyä puut-teellisesti, osamahdollistajana tälle on, kun rikkomuksista ei käytännössä seuraa mitään sanktioita.

Ehdotuksessa esitetään jätelain muista toimialoista poikkeavan sidosyksiköiden ulosmyyntirajan jäädyttämistä 10 %:iin. Jätehuollon toimialalla ei noudatettaisi myöskään 500 000 euron enimmäismyyntirajaa.

EK tukee tervettä kilpailua ja markkinoiden avaamista ja katsoo, että jätehuollon toimialan korkeampi ulosmyyntiraja ei edistä kilpailun tasapuolisuutta. Ehdotuksen kanssa ei tulisi edetä etenkään, kun 10 %:n rajan ilman muutosesitystäkin tarkoitus olla voimassa vuoteen 2030 asti.

Asian taustaksi teetetty KKV:n selvitys osoittaa, ettei ulosmyynti edes tällä hetkellä yllä keskimäärin yli 3 %:iin. KKV pitää myönteisenä sitä, että ulosmyynti on eriytetty erillisiin yhtiöihin. EK huomauttaa, että tytäryhtiön perustaminen ei yksinään riitä varmistamaan kilpailun neutraalisuutta, ellei käytössä ole menettelyjä liiketoimintojen eriyttämiseksi ja markkinaehtoisen hinnoittelun varmistamiseksi.

EK katsoo, että kilpailun neutraalisuuden kannalta ulosmyyntiä koskevan säännöksen muuttaminen olisi askel täysin väärään suuntaan. EK huomauttaa, ettei hallitus edennyt hankintalain yleisen ulosmyyntirajan muuttamisen kanssa. Taustaksi tehty KKV:n selvitys tuli yleisen ulosmyyntirajan suhteen hyvin samankaltaisiin johtopäätöksiin kuin jätehuollon toimialan osalta. Selvää muutostarvetta ei ole selvityksessäkään tunnistettu.

EK pitää myönteisenä, että esitysluonnoksessa on mainittu jätehuollon toissijaiseen vastuuseen liittyvät ongelmat, merkittävämpinä havainto siitä, että toissijaisen vastuun nojalla myydään tosiasiallisesti palveluita markkinoille. Toissijaiseen vastuuseen liittyvät ongelmakohdat tulisi ratkaista, eikä ulosmyyntirajaa koskevan sääntelyn muuttamiseen ole perustetta ilman, että samalla korjataan toissijaiseen vastuuseen liittyvää sääntelyä ja menettelyitä.

Vaikutusten arvioinnit

Vaikutusten arviointi etenkin yritysvaikutusten osalta on tehty esitysluonnoksen mukaan virkatyönä. EK pitää valitettavana, ettei yritysvaikutuksia ole arvioitu kauttaaltaan ja johdonmukaisesti. Arviointi vaikuttaisi sisältävän useita olettamuksia ja osin EK:n käsityksen mukaan jopa täysin perusteettomia väitteitä yritysten toiminnasta ja jätehuollon markkinoista.

Vaikutuksia käsiteltäessä ei ole arvioitu ehdotusten vaikutusta jätehuollon vastuunjaon selkeyteen eikä asetettu niitä laajemmin jätehuollon markkinoiden kehukseen. Jätehuollon markkinoilla kuten muillakin markkinoilla tulisi pyrkiä markkinoiden avaamiseen ja kilpailun edistämiseen. Asia koskee niin jätehuollon keräys-, kuljetus- kuin käsittelypalveluja. Siltä osin, kun julkinen vastuu nähdään välttämättömäksi, sen rajojen tulisi olla hyvin tarkat ja yksiselitteiset. Ehdotuksessa tehdyt tulkinnat vastuunjaosta eivät edistä tätä tarkkarajaisuutta. Kysymys itse asiassa on sivuutettu vaikutusarvioinnissa.

Oksanen Annaliisa
Elinkeinoelämän keskusliitto EK

